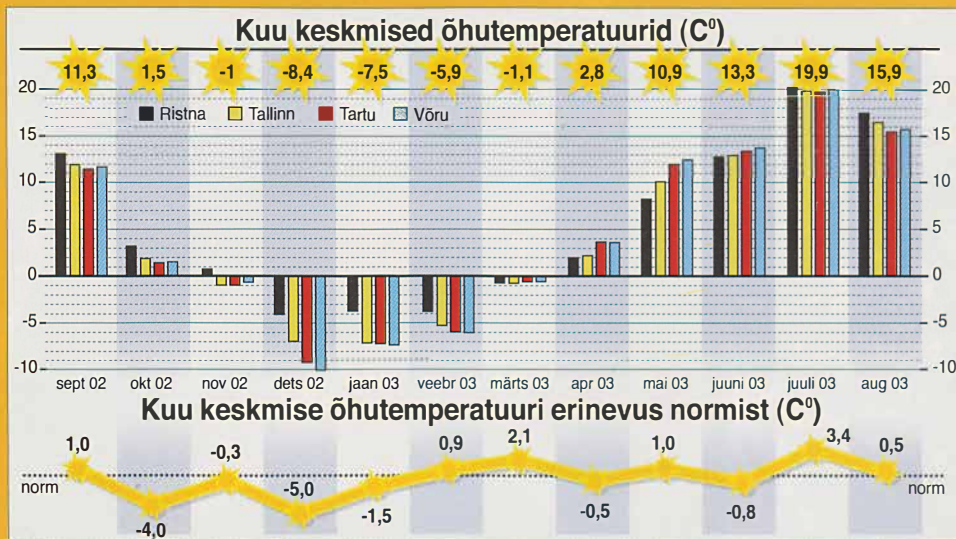

September 2002

2002. aasta septembri algus ei jäänud meeldesõõbivatest suvekuudest eriti maha kuivuse ega soojuste poolest. Kuuendal kuupäeval saad Valgas 0,1 mm vihma ja see lõpetas seal 45 päeva kestnud sademeteta perioodi. Mujal algasid hoo- vihmad, mis leevendasid taimede elu metsades ja põldudel.

Kuu lõpuni jäi kuivale aga Eesti kagunurk, kus tuleohtlikkuse indeksiks määrati veel mihhklipäeval ülikõrge 15 488 (erakordne oht algab 7000 juures!).

India põllumajandusministril Ajit Singhil oli õigus, kui ta nukralt mär-

kis: "Kõik need superkompuutrid ja satelliidid ei asenda vihmajumalat!" Sealse maa rahvataarkus ütleb: päike on saagi isa, vesi aga ta ema.

Eesti sarnanes sel aastal oma suveilmadelt rohkem kauge Indiaga kui põhjamaaga. Ka siin said põllukultuurid tunda kõikjal isalikk soojust, emaarmu, see tähendab kosutavat vihmavett jagus vaid soositud Kesk-Eestile.

Klimatoloogiline sügis, aeg, kui ööpäeva keskmine temperatuur langeb alla 13 °C, algas 15. septembril, nädal enne kalendrilist. Viimane tõeliselt palav suvepäev oli aga 7. september, kui Võrus mõode-

ti 26,4 kraadi. Pole ime, et veel nädal kannatas vesi järvedes-meres supeldal.

Ilusad ilmad lasksid põllumeestel rahulikult saaki koristada. Ja näe imet! Paljud, eriti kartulikasvatajad, olid saaduga rahul. Põud tegi ruk- kiterad kvaliteetseks, kuigi kogused polnud just hõiskamisväärsed.

Tõrvas olid õunapuud vaatamata tuhkkuivale mullale lookas erakord- selt suurte ja punapõseliste viljade all.

Kui meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis rehkendati kogu Eesti sügiskuu keskmine sademetehulk, selgus, et see oli 39 mm – pool ta-

valisest kogusest. Helderalt jagus vihma Jõhvi kanti (105 mm), kasi-namalt Tartusse ja Peipsi kaldale (21 mm). Kuna kuu viimane kolmandik oli jahe, saadi riigi keskmiseks õhu-temperatuuriks harilikust vaid veidi kõrgem 11,3°.

Kui meie võisime oma ilmaga ra-hule jääda, siis mujal märatsesid tormid ja uppusid linnad. Uue sajü-rekordi püstitas kohalik ilmataat (Zeus?) Ateenas, kus 11 päevaga (ka uus pideva suvise sajü rekord!) tuli alla 201 mm vett.

Mudavoolud tapsid septembris inimesi Kaukaasiast Taieni. Seevastu oli kole kuiv USA-s. San Diego loo-maais kohandati WC-d ümber kuivkemmergeteks. Küllastajate omad, muidugi.

Oktoober 2002

Jahedamat viinakuud annab otsida. Tartu 137 aasta pikkuses vaatlus-reas oli mulluse aasta oktoobri keskmine õhutemperatuur (1,4 °C) karmuselt kolmas, talvisemad on ol-nud vaid kauge 1880. a (-0,3 °) ning lähedane 1976. a (0,5 °).

Viimasel poolsajandil pole külme-mat oktoobrikuu algust olnud, teise kümme päevaku õhusoojus (-0,1°) jäi isegi 6 kraadiga talvisele alla.

Et lumi oktoobris maa valgeks teeb, see pole just ime, mitmel aastal on seda juba septembri lõpulgi juhtunud, kuid et see oktoobris ko-hati pool kuud maas püsib ning veel päris paksu korrana – näiteks Otepääl veerand meetrit, Pandive-re kõrgustikul veidi vähem –, ei ole

just sage nähtus.

Kohalikke külmarekordid ületati mitmes paigas, kõige jahedam oli Jõhvis ja Jõgeval 22. kuupäeval: -15,7°.

Eesti territooriumi keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati meteo-roloogia ja hüdroloogia instituudis 1,5°, mis on pikaajalisest keskmisest ehk normist 4 pügala võrra mada-lam tulemus.

Sademeid nii vihma, lörtsi, lume, lobjaka kui ka lopa näol tuli siin-seal isegi normist enam. Arvestades aga peaaegu igal pool valitsevat veenappust, oli seda häbemata vä-he. Et kaevud täis saanuks ning tai-med rahulikult talvele vastu minna võinuks, pidanuks ilma- ehk taeva-tat paariks kuuks kraanid hoopis valla jätma. Geoloogide arvestuste järgi oli meil nii madal põhjavee ta-se viimati 30 aastat tagasi.

Valimisi korraldatakse talviselst ajal, kui jätkub nii pori kui ka muda. Seekord lisandus veel libedus. Uppi lendas nii valijaid kui ka valitavaid. Kodanikuhoost täitma jõudis vaid pool valijaskonnast. Säärasel ajal tu-leks rahvale meenutada Paide kandi rahvatarkust: sügisest ilma ja pisu-kese lapse perset ei või iial uskuda. Nagu ka kõike seda, mida sajad lin-na-, valla- või külapirukast osa saa-da ikkajad lubasid.

Järgmisel päeval pärast valimisi sätas lumise Eesti kohal päike. Na-gu Alpides, Hulluks läks ilm uuesti 24. oktoobril. Külmale pinnasele (paar päeva oli kraadiklaas alla -10° näidanud) hakkas vihma sadama. Puudel tekkis jäide, teedel aga kii-

lasjää. Seda siiski mitte ootamatult, sest niisugust ilmapööret ennustati juba paar päeva varem. Kuid jälle olid autod kraavis ning inimesed traumapunktides.

Libe polnud ainult teedel, vaid ka lumisel jalgpalliplatsil. Mart Poom ei suutnud säärales tingimustes üht palli kinni krabada, ning luhtus Eesti võimetus korrata kunagist hiil-gevõitu belglaste üle. Paljud ju mä-letavad Nõukogude-aegse rahva-laulu sõnu: "Sommerlingi lauda ta-ga kohtus Paide Belgiaga. Tulemu-seks 11:0 – üleiluline pull!" Nüüd oleks Euroopa Liiduslaineid lõõnud ka viik.

Mailmas on oktoober tuntud kui tormide kuu. Esimestel päevadel räs-is Jaapanit taifuun Higos (Guami saare elanike murdes 'viigipuu'). Kuigi meedias nimetati seda tormi üheks tugevamaks poolsajandi jooksul, hukkus vaid 4 inimest.

Orkaan Lili, mis tekitas suurt kah-ju Kuuba tubakakasvatusele, taltus enne USA-sse jõudmist. Asjata jäeti ära kosmosesüstiku start, asjatult sõitsid Texasest pärit astronautid koju, et raskel hetkel lähedastega koos olla.

Jahenese ilmad Moskvast, paari päevaga külmussurnuks 15 elanik-ku. Lõuna-Rootsis sadas kohati ma-ha 30 cm lund. Islandil mõõdeti uus kuu külmarekord: -21,4°. Jakutiast ning Põhja-Kanadas paukus mitmel päeval 32-pügalane pakane.

Seevastu Austraalias sündis ok-toobri kuumarekord 46,9°. Kolme kraadiga jäi maha eestipärase nime-ga koht Argentinas: Las Lomitas.

November 2002

Novembrit on me esivanemad kutsunud nii talve- kui ka mardikuuks. Kuigi teatavasti algab ametlik ehk astronoomiline talv alles aasta lõpus, saabub sageli külm ja lumi meile paar kuud varem.

Nii nagu praegu, tuli ka ammus-tel aegadel lumi ning libedus ootamatult, seepärast kutsutigi mardija kadrilapäevadel ringi liipavaid isetegevuslasi (naelpasteldest ei osatud ju veel unistadagi) vastava päeva santideks.

Huvitaval kombel tulevad siin esile ka eestlaste soolised erinevused: martidel valutavad novembris harilikult varbad, kadridel külmetavad küüned. Et sooja saada, tuligi martikadrit joosta. Ole sa sant või mitte.

Et november on muutliku ilmaga, näitab ka rahva tähelepanek: kui 10. kuupäeval on külm, siis 25-ndal sulatab, ja vastupidi. Ka nüüd läks täpselt sedapidi: mardipäeval oli paar miinuskraadi, kadrilapäeval sadas vihma.

Kuu algus oli väga vahelduva ilmaga, kord tuli lörtsi, kord tibus vihma, alles 8. kuupäeval näitas loodus tõelist talve nägu: lund tuli 12 tunni jooksul nagu kotist. Põhja-Eesti sai paarikümne sentimeetri jagu, lõunamaa vähem, Hiiuimaad olla katnud mõnes paigas 60–80 cm paksune lumevaip. Ristnas, kus mõdetakse ilma, oli lund maas 8 cm.

Esimene kümpapäevak paistis silma ka külma poolest: Tartumaal oli keskmine õhutemperatuur –0,7°

(norm 2,3°), viimati oli jahedam 1995. aastal. Ilusat talveilma jagus vaid paar nädalat. Sademeid, mida oodati juba kaua-kaua, tuli korralikult teisel dekaadil, vähemalt Tartu sai terve kuuportsu kätte (58 mm), peamiselt vedelal kujul. Et maa polnud läbi külmanud, jõudis vihmavesi loodetavasti ka põhjavee taset turgutama.

17. novembril sadas tugevat vihma, kohati üle 15 mm, sooja mõõdeti aga lõunapiiril ligi 10 kraadi.

Päeva pärast oli üle poole Eesti-maast jälle must. Kuu viimasel päeval mõõdeti vaid Narva-Jõesuu ning Jõhvi ilmajaamas 1–2 cm lund. Samades jaamades mõõdeti ka kuu külmamiinimumid: paaril varahommikul –16°. Põldudel näevad talivil-

Tornado tuiskas novembris 2002 üle selle majapidamise USA-s.

ja orased näguripäevi, kui ilm on säärane, et muudkui lumi ja vesi, külm ja soe vahelduvad.

Kogu Eesti territooriumi keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis –1,0° (tavalisest 0,3 kraadi väiksem näit), sademeid lume või vihma näol saadi keskmiselt 77 mm (130% normist). Enam sadas pealinnas (96 mm), kuivem oli Hiiuimaal –53 mm.

Aega 2.–25. novembrini kutsutakse hingedeajaks. Siis oli vanasti sageli udune, et hingedel oleks parem ringi luusida. Kui aga puhusid tugevad tuuled, peeti seda märgiks, et elavate tegevusega ei olda rahul.

3. kuupäeval said Californias ühel freewayl paksus udus kokku 194 autot. Vigastatud loeti tosinatega. "Kuni silmapiirini oli maa kaetud lõmmis masinatega," kirjeldas pilti liikluspolitseinik.

Õige tornaadone oli ilm 11. ja 12. novembril 12 USA osariigis. Anti 250 hoiatust, keeriseid endid nähti 80 ümber. Hukkunuid loeti lõpuks kokku 36, vigastatud üle 200. Neli päeva hiljem hakkas puhuma soe föön Alpides. Austria Tiroolis mõõdeti novembri uueks soojarekordiks 25,6°. Tugev tuul tõstis kohalt ära üle saja katuse ning rööbastelt rongi, milles üks reisija surma sai.

Kadrilapäeval aga oli Nebraska ja Wyomingi teedel nii libe, et need tuli isegi ajutiselt sulgeda – asi otustati, kui 110 autot olid teinud teel nii sisse- kui ka väljasõite.

	MAKSIMUM- TEMPERAATUUR	KUUPÄEV/ JAAM	MIINIMUM- TEMPERAATUUR	KUUPÄEV/ JAAM	MAKSIM. SADEMED ÕÖPÄEVAS	KUUPÄEV/ JAAM
Sept 2002	26,9 °C	06.09 Võru	-3,9 °C	26.09 Kuusiku	35,0 mm	19.09 Jõhvi
Okt 2002	14,2 °C	01.10 Sõrve	-15,7 °C	22.10 Jõhvi	29,0 mm	06.10 Kunda
Nov 2002	9,9 °C	18.11 Võru	-16,2 °C	30.11 Jõhvi	22,4 mm	20.11 Kunda
Dets 2002	3,7 °C	20.12 Vilsandi	-27,8 °C	31.12 Jõgeva	23,2 mm	29.12 Kihnu
Jaani 2003	4,6 °C	18.01 Kunda	-36,7 °C	11.01 Jõgeva	20,1 mm	01.01 Valga
Veeb 2003	5,6 °C	21.02 Pakri, Valga	-27,1 °C	16.02 Jõhvi	9,1 mm	06.02 Tartu
Märts 2003	14,0 °C	29.03 Valga	-23,1 °C	04.03 Kunda	17,3 mm	12.03 Jõhvi
Aprill 2003	21,4 °C	22.04 Kuusiku	-10,9 °C	02.04 Narva-Jõesuu	15,5 mm	10.04 Kihnu
Mai 2003	28,6 °C	26.05 Narva-Jõesuu	-2,5 °C	05.05 Kuusiku	33,2 mm	16.05 Jõhvi
Juuni 2003	25,3 °C	09.06 Võru	-2,5 °C	03.06 Jõhvi	25,0 mm	21.06 Valga
Juuli 2003	33,3 °C	31.07 Nigula	9,0 °C	06.07 Kuusiku	57,9 mm	11.07 Narva-Jõesuu
Aug 2003	31,4 °C	01.08 Pärnu	3,0 °C	27.08 Jõgeva	90,0 mm	06.08 Jõhvi

Detsember 2002

Kas mäletate 2001. aasta pühi, kui jõululaupäeval külmataat paugutas aiatelibaid võidu poisikeste rakettide-ilmakärakatega? Kui Võrus mõõdeti uueks päevarekordiks 34,6 külmapügalat ning Eesti piires oli õhutemperatuuri erinevus koguni-st 28 kraadi?

2002. jõulupühad küll nii meeldejäävalt ei alanud, kuid rahvuslikud olid need küll: taevast oli kaks päeva sinine, maa pea üle riigi valge, musta värvi andis pealinna pind.

Jõuludejärgsed lumesajud tegid Eesti maastiku ühtlaselt valgeks, ainult suusalumeks jäi seda esialgu napiks. Kui vanasti oodati pikisilmi saaniteed, sest tollest algas nagu õige tali, siis nüüd tegid detsembri lõpu tugevad sajud liiklejaile hoo-pis peavalu. Jäised küladeed jäid lumekirme alla ning muutusid veelgi libedamaks, isegi suurtel magistraalidel andis mõistatada, kus lõpeb tee ja algab kraav.

2002. aasta viimasel päeval püüdis ilmataat suvist vihanappust heastada ning kallas lund, nagu jaksas. Nii saidki uue aasta hommikuks kõige paksema valge vaiba just paigad, kus suve lõpul vihmast kõige enam puudust tunti. Võrus oli lund 37 cm, Valgas 30, Tartus 26, Must-vees 23, seda jätkus isegi saartele.

Mõnel pool kiruti ilma, teisel kiideti tegusaid juhte: näiteks laskis Nõo vallavalitsus 31. detsembri hommikul puhtaks lükata isegi kohalikud taluteed.

Jõulukuu algas külmaga: esimese kümpäevaku jooksul ei tõusnud Tartumaal kraadiklaasi näit kordagi plusspoolele, keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati -8,8°. See oli kuus ja pool kraadi tavali-sest madalam näit.

Tavalisest jahedamad olid ka järg-mised dekaadid. Kuu lõpus selgus, et Tartu ilma 137 aasta pikkuses edetabelis jõuti külma poolest auväärselt 8. kohale (kuu keskmine temperatuur -9,3°). Viimase poole

sajandi vältel on sellest külmem ol-nud vaid 1978. aasta jube kõle jõulukuu. Mäletatavasti oli tollal viimasel kuu ja aasta päeval Tartu kandis isegi -38,6°.

2002. aasta lõpukuul oli siinmail aastavahetuse tund tunduvalt no-jem, kuid siiski päris pakaseline: õhukülma oli -21,4°. Raketid kadu-sid madalatesse lumepilveldesse.

Põhjapoolkera mitmel maal nä-gid inimesed seekord igatsetud val-geid jõulusid, näiteks USA pealinn üheksandat korda 1872. aastast saadik.

Kui meie jõuluvanade ninad olid külmast sinised, siis maakera kukla-poolel higistasid nende kolleegid palavuse käes. Austraalia mõnes paigas küündisid kuupärgalad 45 kraadini.

Jakuutias lootsid seevastu kohali-kud Ded Morozid, et vahepealne li-gi 60-kraadine tõeline pakane an-nab järele ja 31. detsembril või 7. jaanuaril, kuidas kellelgi, kinkide ja-gamise aegu on ilm inimlikum.

2003. aasta saabuski seal "vaid" 45-kraadise külmaga.

Peale külma said Maa inimesed jõulukuul tunda ka torme, nagu aasta lõpul ikka: kõige hullemini saatsi Vaikses (!) ookeanis Guami saare asukaid. Ilusa nimega taifuuni Pongsona (korea keeles 'palsamipõõsas') tuul lõhkus kõik süsteemid saarel, lisaks tuli vett päevaga alla peaaegu Eesti aastane kogus. Hea veel, et inimesed eluga pääsesid.

Jaauanuar 2003

Näärikuu oli 2003. aastal sääranagu viimastel aastakümnetel sageli: üllatas ootamatute ilmapöörakutega. Kuu algul paukusid aiateibad ja lõhkesid veetorud. Soomlased prognoosisid, et meri külmub sootuks kinni, ja osal rahvast tekkisid lootused peagi jääteed mööda Helsingisse, Stockholmi või Koppenhaagenisse pöutada. Ei mingeid kulutusil lõhkujaile ega murdjaile.

Siis tuli uus mure Otepää maailmakarika etapiga. 11. jaauanuari hommikul oli Võrus 35, Valgas 32 kraadi külma. Kas jätta suusavõistlused hoopis ära või viia põhivõistlus pühapäevale? Seekord siiski vedas.

Klubi Tartu Maraton poolt meteoroloogia instituudi sünoptikuile saadetud kirjas tänasid korraldajad hea prognoosi eest: "Reedel näis uskumatu, et 0-kraadist võib kujuneda 12 tunniga laupäeva hommikuks -34 ja siis jälle 12 tunniga pühapäevaks 0 kraadi... Kõik aga klappis!

Jaauanuar 2003. Tartu raekoja esine. Lume- ja tööpuudust ei ole karta.

Suur tänu."

Pühapäevase võistluse aegu oli kõige külmem Virtsus (!): -3,1°, Lõuna-Eestis mõned kümnendik-kraadid miinuste poolel. Suusatamist ei takistanud kohalik ärimees ega riigi peailmataat.

Kuu keskel kukkus seesama ilmataat aga kraane kruttima. Kord tuli vihma, siis lörtsi, sekka lund. Teed olid jälle tattlibedad. Elu muutus normaalseks, see tähendab talvisemaks, alles 28. jaauanuaril. Põhja-Eesti sai seekord rohkem külma-kraade, lõunakant lund. Kuu lõpul oli Otepääl lumikate jälle 30 cm paksune. Elustusid lootused pidada ära täispikk Tartu maraton.

Kui tehti näärikuust kokkuvõtteid, siis selgus, et vaatamata erakordselt külmale kuu algusdekaadile (Tartus poolsajandi jahedusest kolmas), oli Eestis kuu keskmine õhutemperatuur (-7,5°) vaid 1,5 kraadi külmem pikaajalisest keskmisest, sademeid nii vedelal kui ka tahkel kujul tuli aga tavalisest kolmandiku võrra rohkem: 50 mm.

Jaauanuar polnud kerge kusagil. Harjumatu jahedus (+5 kuni 7 kraadi) tabas Indiat, Bangladeshi ja Nepaali. Tagajärg: hinge heitis 1400 elanikku. Miinuskraadid ähvardasid hävitada tsitruseliste saagi Floridas. Lõuna-Carolina virsikukasvatajad aga jäid ilmaga rahule: mõõdukas külm soodustavat suvel viljade moodustumist.

Põud mõjutas miljonite elu lõunapoolkeral. Zimbabwes vajaligi miljon inimest kiiret toiduabi. Austraalias tõusis keskuvine kuumus 48,4 kraadini, Melbourne'is sadas 25 päevaga vaid 6 mm vihma. Pealinna Canberrat piiras nõaladalt tulerõngas. Jakuaatias seevastu oli ligi kuu püsinud selge ilus vaikne ilm, pakanelähenes aga 60 kraadile.

Veebruar 2003

Küünlakuu üle ei saanud just nüriseda: oli, nagu üks tõeline talvekuu olema peab. Ei tapnud pakane ega tülitanud vihm. Kordagi ei tekkinud tunnet, et ilmataat võiks segada suusavõistlusi. Maa oli kogu aeg ning kõikjal valge: kuu lõpus mõõdeti Otepääl 40, Valgas 29, isegi saartel 1-2 cm lund.

Tartu maratoni lõputundidel kerkis kraadiklaasi näit küll nulli lähedale, aga sellist luuvalu päeva, nagu on varemalt olnud, näiteks 1998. või möödunud aastal, õnneks polnud. Rääkimata säherdusest külmast, nagu oli 1871. a 9. veebruaril: $-31,7^{\circ}$ või kevadisest soojusest nagu 1990. aastal ($+8,2^{\circ}$).

Vaid küünlakuu esimene kümme päevak oli kahe kraadi võrra tavalisest jahedam, edasi ilm sooje-nes. Kogu Eesti territooriumi veebruari keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati meteoroloogia instituudis normist pool kraadi soojem $-5,7^{\circ}$. Kuigi suur osa merd oli jääkaane all, oli ikkagi kõige soojem saartel (Sörves $-3,4^{\circ}$, peaaegu sama palju kraade saadi Hiiumaal), kõige külmem paik oli Pandivere kõrgustik (Väike-Maarjas $-6,7^{\circ}$). Sealkandis, nimelt Jõhvis, registreeriti ka kuu kõige madalam temperatuurinäit $-27,1^{\circ}$.

Libe tee paneb jala libisema, teadis lauluisa Kreutzwald. Veebruar kulges paljudel valimiselsete toimetuste tähe all. Vaatamata ebastabiilsete ilmadele (sügavalt külmutunud pinnas!) leidsid need, kes tahtsid, küllalt muda, mida vastastele näkku pilduda. Ometi on erakondade laulud tulvil harrast looduslähedast ilu, osa ridu lausa meteoroloogilised: "...tee täis on päikese valgust" (Keskerakond), "...kui Põhjanael valgustab meelt, kui päikese kiir soojendab neid" (Res Publica) või rahvaliitlaste "rahvas aja tuulte väes...". Neid kodanikke oli kaunis

Üle pika aja harjumatult külma talve jääoludes laevad ka seisis või liikusid jää vahel sumbates vaid meetri haaval.

vähe, kes ei kahetsenud, et olid astunud libedale teele. Kabelimatse just ei saadud, meelde jäävaid muheke aga küll.

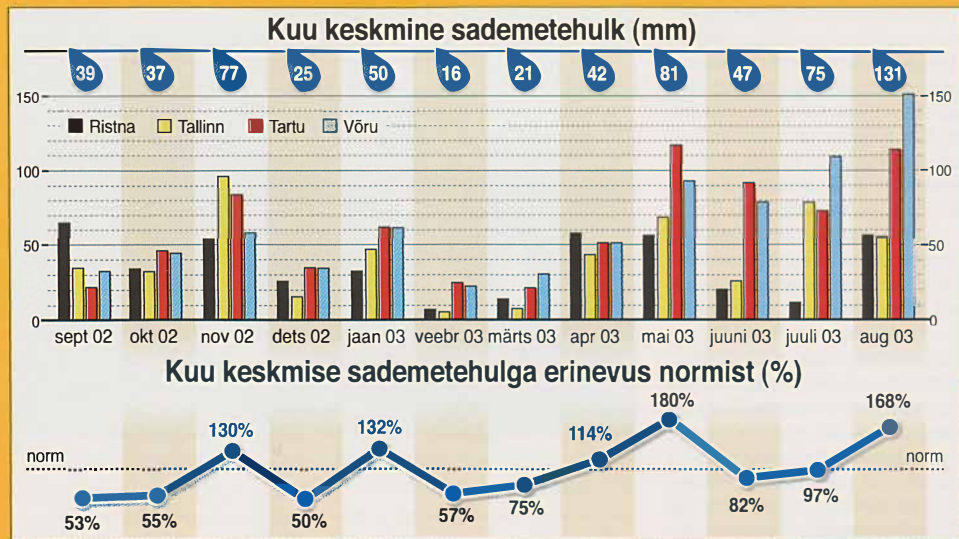
Politiikivaatlejad mujal maailmas pöörasid inimeste tähelepanu positiivsetele tendentsidele Lähis-Idas: Iisraelis ja Palestiinas sadas 25. kuupäeval ootamatult maha paks lumi ning üle hulga aja peeti seal kandis veretut lumesõda. Kahjuks sulas lumi varsti, ja jälle lendasid tinakuulid.

Mujal maailmas lumesajud rahu kaasa ei toonud. Kuu keskel tabasid USA idaosas rängad lumetormid. Paljud linnad olid elektrivariide tõttu kui välja surnud, majade katused langesid lume raskuse all sis-

se. Katkes nii auto- kui ka lennuliiklus.

Aafrikas ja Aasias möllasid meeleletud keeristormid. Kongo Demokraatlikus Vabariigis tapsid tornadod 164 elanikku, 1700 sai vigastusi.

Troopilised tsüklonid Beni ja Fiona tekitasid oma vihmadega suurt kahju Indoneesias ja Kirde-Austraalias. Viimase mandri lõunaosas jätkusid võsatulekahjud. Ei ole see ka mingi ime: suvel pole seal kandis kuumusest ja kuivusest puudust. Austraalia oli ka veebruaris maake-ra palavaim paik ($+45^{\circ}$), pakaseliisim oli aga endiselt Jakuuatia (Oimjakonis langes piiritusesammas näitama -54 pügalat).

Märts 2003

Ühe kuu jooksul sattus Eesti talvest kevadesse. Õigust öelda, mitte küll päriskevadesse: klimatoloogiline kevad algab siis, kui ööpäeva keskmine temperatuur ületab pidevalt +5°. Mitte kõik põllud ei saanud kuu lõpuks lumest puhtaks, metsa all oli maa endiselt paksult valge, vähemalt Lõuna-Eestis.

Aastad pole kaksikvennad. 1993. tuli kevad, püsis vaid kolm päeva, ning kohe tulusi vii kiirelt kätte. Seevastu väga kaua, üle kolme kuu, viindus 1974. aasta varakevad. Paljud ilmamärgid näitasid, et ka 2003.

aastal peaks suur soe hiline, sest pinnas on veel kaunis sügavalt külmunud ja meri laialt jääs.

Märtsi esimene kolmandik oligi talvine: Tartumaal arvutati keskmiseks õhutemperatuuriks -4,9°, mis on kraadi võrra madalam kui tavaliselt sel ajal. Kuu kõige külmemad päevad olid 3. ja 4., kui Kundas mõõdeti -23,1°. Sel talvel jõuti ära pidada kõik neli suusamaratoni. Ilmataat ootas ka viimase, Haanja sõidu lõpu ära ja alles siis keeras vihmakraani lahti.

Paari päevaga jõudis hulk põlde paljaksulada, kui ilm keeras tagasi talvisemaks. 12. märtsil algas tõeline lumetorm: saartel olid tuule pu-

hangud 23 m/s, lund tuli ööga Otepäälle 20 cm jagu juurde (kokku sai seda jälle 40 cm ümber), Jõhvi 14 cm, mujale jätkus lund vähem.

Kolmas dekaad, see kevadine (uus aastaalgas algas ju 21. märtsil kell 3), vääris nime. Esimene hommik oli küll kümme-konnan miinuskraadiga, edasi aga tuli sooja isegi 13 kraadi kanti. Ka päikesepaiste üle ei saanud nuriseda, seda jagus 93 tunni, terves kuus aga 190 tunni ümber. Saime päikest näha-võtta poolteist korda kauem tavalisest.

Kuu viimane päev, vampiiripäev, nagu Mürakaru kalendris toda nimetatakse (ilmselt maksuameti tähtaja tõttu), oli tõeline koerailm:

tormine, lõrtsine, külm. Mitmes paigas sai maa jälle valge katte. Tõraverre ilmajaama helistas õhtupoolikul ahastav mehehää: "Millas see tuul lõpeb?! Ma ei jõua enam kraanat püsti hoida!"

Kui Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis arutati välja kogu riigi kuu keskmised näitajad, siis selgus, et märtsis oli temperatuur keskeltläbi -1,1 kraadi, sademeid aga 21 mm. Kuiv pinna vajanus taimede kasvuks ning kaevude täitmiseks pikki tugevaid sadusi.

Laias maailmas võis, nagu ikka, leida ka märtsikuus igasugust ilma. Mosambiigis uputas tugev tsüklon nimega Japhet laiu alasid vee alla, Türgi kuurordis Antalya tuli ööpäevaga maha kuu vihmanorm, Indias kaotasid äikesetormis elu 14 inimest ja tuhanded kariloomad.

11. kuupäeval tabas soojalaine Saksamaad. Baieri mägedes võis suusatada 15–20 soojakraadiga. Talv ei tahtnud lahkuda Kanadast. Veel kuu keskel mõõdeti Ülemjärve ääres -32°, Kanada Arktika saarestikus aga -43,2°. Sellist pakast polnud siis enam isegi Jakuutias. Külmmim paik maakeral oli siiski endiselt lõunapoolus (USA polaarjaamas mõõdeti 59,5 miinuskraadi).

April 2003

"Kas siis sellist aprilli me tahtsimegi?!" mõttes kuu algul nii Harjumaa teemeister, kes pidi suvekorterist sahad jälle välja ajama, kui ka Nõmme majaanik, kes nikastas selja ootamatult kaela sadanud lund rooki-

des. Samamoodi vandus ka suvekummidel kraavi liuelnud autojuht.

Midagi pole teha. Kõike maailmas annab muuta, reformida, välja arvatud ilma, nagu ütles kirjanikust loodusetundja Karel Čapek.

3. aprillil Loode-Eestis alanud tugev lumesadu oli vaid eelmänguks sealsele 5.–6. kuupäeva tuisumõllule. Kui lõunapoolsemates maakondades kattis põlde vaid lumekirme, siis pealinnas polnud nii kõrgeid lumehangesid ammu näha saanud, ka tõelistel talvekuudel mitte. Üle mitme aasta kuulutati välja juba isegi eriolukord.

Meenutuseks: peaaegu igal jõrikuul on esinenud paar lumepäeva. 1988. aastal oli 21. aprillil kohati 18–19° sooja, siis tuli aga maha ligi 20 cm lumikate. Tõeliseks kaoseks nimetasid ajakirjanikud 1998. aasta 12. aprillil (kosmonautika päeval ja esimesel ülestõusmise pühal) ning 2001. aasta 12. ja 13. aprillil (suurel reedel!) Tallinnas valitsenud olukorda.

Hiliseim korralik lumesadu tabas Eestimaad 29. mail 1975. aastal. Jah, talv tulebalati ootamatult, eriti veel aprillis-mais.

Jürikuu esimene kümpäevak oli harjumatult jahe: öised miinimumid langesid mitmel päeval 7–10 miinuskraadini, ka ööpäeva keskmised temperatuurid jäid pikaajalisele kolm-neli kraadi alla. Teine dekaad oli juba paljutootavam, s.t. soojem tavalisest. Lõuna pool algas 16. kuupäeval ka klimatoloogiline kevad (kui ööpäeva keskmine temperatuur ületab püsivalt +5°).

Mõnus oli ilm Pärnus 19. ja 23. aprillil, mil päevane soojus küündis isegi 21 kraadini. Siis keeras jälle pikalt külmale.

Kui Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis rehkendati kokku selle kuu ilmanäitajaid, siis selgus, et riigi keskmine õhutemperatuur oli 2,8°, mis jääb poole kraadi võrra normile alla. Soojem oli kagunurgas, jahedam jääst ümbritsetud saartel ja rannikul. Sademeid nii vihma, lume kui lõrtsina tuli keskmiselt 42 mm, terake enam tavalisest. Suvele sai veidi lootusrikkamalt vastu minna Lääne-Eesti (50–60 mm), kuivemaks jäi aprillil maa kirdenurk (20–30 mm).

Aprillimadalaime temperatuur registreeriti jälle lõunanabal USA-le kuuluvas Amundseni-Scotti jaamas (-69,3°). Sealsed töötõingimused on talvel rasked: polaaröö, kuude viisi ei tõuse temperatuur palju üle -50 kraadi, kõrgus merepinnast on aga 2835 m. Too jaam on muide Tartu-Tõraverre ilmajaama sõsar: ka tema kuulub maailma kiirgusmõõtmiste baasjaamade võrku (kokku on neid 35).

Mai 2003

Vähemalt kuivaks ei saanud lehekuud kuidagi pidada ja kuu keskmine õhutemperatuuri järgi (kohati ligi kraad tavalisest kõrgem) polnud ta ka kuigi külm. Ometi sai ilmatähti pidevalt kiruda: kevade tulek hili-nes üks kuni kaks nädalat, põllume- hi painas pidev mure kehvalt talvi- tunud talvilja, aednikke pakasest

kahjustatud puude-pöösaste pärast.

Meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis selgus kokkuvõtteid tehes, et Eestis sadas mais keskmiselt 81 mm vihma tavalise 46 asemel, sooja oli 10,8° (norm 9,4°). Kõige veesisem oli Ida-Eesti (Mustvees 119, Tartus 117 mm vihma), tunduvalt kuivem oli Pärnumaal: 39 mm.

Ühes mõttes oli mai küll tavaline: saartel ning rannikul oli jahedam kui Lõuna-Eestis (Ristna keskmine temperatuur oli vaid 8,2° Võru 12,5° vastu).

Kuu algas jahedalt. Volbriöö oli sooja vaid 4–7 kraadi. Kevad- ehk töölipühäl sakutas riiki päris kange torm, ilid saartel ulatusid isegi 28 m/s. Üldse paistis kuu silma tuulise poolest.

26. kuupäeva õhtul sai ka Lõuna-Eesti oma jao kätte – tugeva äikesetormi näol. Kogu päev anti raadios tormihoiatusi, raju ennast polnud aga kusagil näha. Juba jõuti helistada sünoptikutele – kus see kole marusüü jääb?! – , kui kella 8 paiku õhtul läks lahti.

Välkude vahel polnud suurt vahet, maailm oli paar tundi valge taevase elektril varal. Pikne süütas vähemalt neli hoonet, siin-seal nähti keravälku. Tõraveres sadas mõne tunniga 20, Ülenurmel isegi 31 mm vihma.

See oli juba teine tugeva saju periood: kuu keskel sadas Tartumaal kolme päevaga maha kuunorm sademeid: 55 mm. Emajõgi, mis oli mai alul kaunis tühi, täitus kiiresti. Loodetavasti tegid seda ka kuivavõitu kaevud.

Päikesepaistest oli tänavuses lehekuus tavalisest vähem, ka ultraviolettkiirguse näitajad (indeksid) polnud kuigi kõrged, 5 ja 6 vahel. Seevastu oli kaduneljapäeval ehk taevaminemispühäl väga tugev magnetism, mitme kuu tugevaim. Ka raadioside oli siis paljudes riikides kõvasti häiritud.

Maikuu viimasel päeval võisid põhjaeestlased, kel ilmaga rohkem vedas, imetleda osalist päikesearvutust. Seekord ei hirmutanud astroloogid õnneks varjutuse halva mõjuga, nagu see oli paar aastat tagasi. Nii ei helistatudki Tõraverre observatooriumisse, et pärida, kas tõesti tuleb selliseid nähtusi nagu varjutused ning planeetide rivistus "tõsiselt võtta".

Hoopis kainemalt suhtusid taevastesse ohtudesse sel kuul Ühendriikide ning Bangladeshil elanikud – tornaadod ja troopilised tsüklonid viisid teise ilma kümneid inimesi. USA keskosariikides möllas järjepannu 84 pöörist, hävitades Maa pealt terveid külasid. Vaid tänu hoiatussüsteemile piirdus hukkunute arv 38-ga.

28. mail tabas Inglismaal Manchesteri lennuväljale maanduivat reisilennukit tugev rahehoog, mis purustas pilootide kabiini tuuleklaasi. Mitmed reisijad said põrutusi ning haavu.

Külmim paik maailmas oli lõunapoolus, kus mõõdeti kuu keskel –71,7°, palavaim aga Pakistan 49,2 kraadiga. Nende naabrid Indias kaotasid kuumalaines 513 inimest.

Juuni 2003

Jaaniülepäeval saabus kergendus: päike tuli jälle välja ning suured sajud lakkasid. Suvi tuli tagasi. Ja õigel ajal: maksumaksjad juba nurisesid, nagu ikka – kas siis sellist juunit me tahtsimegi?!

Ilmataat võttis Eestimaal nädalase puhkuse. Varem tilkus peaaegu iga jumala päev, vähemalt Kagu-Eestis. Ametliku kevade lõpu- ning suve alguspäevadel sadas siinmail kõva vihma, Nõos lisaks sellises koguses rahet, mis ei sulanud pöösastest alt isegi nelja tunni jooksul.

Sel aastal ei võinud me nuriseda vähemalt jaaniöö ilma üle: üle paljude aastate sai sõnajalaõit otsida kuivas metsas. Hooga ja piksega vihma tuli lõuna pool õige paljudes kohtades, kuid pärast õhtul üheksat lakkas sadu kõikjal. Öö oli selge, hommikupoole jahedavõitu.

Pärast pühasid tuli sünoptikuid hakata seletama, kuhu küll jäi prognoositud jaaniööine vihm. Kõvasti sadas nii Norras kui Rootsis (päevaga kuni 40 mm!), ka naabritel lätlaste tuli end liigutada märjal rohul. Sajufront sai pidama Läänemere keskel ning liikus edasi alles siis, kui meie siin kainenema hakkasime ehk jaanipäeva pärastlõunal.

Põhja-Eesti jäi ka sel päeval kuivale. Kuulsal telekineetikul Uri Gelleril on teooria, mille kohaselt on võimalik vihma esile või minema manada, kui miljonid üheskoos seda tungivalt soovivad. Tasuks veel kord proovida.

Kui meteoroloogid juunikuu il-

Juunis ja juuli alguseski oli merevesi veel suve kohta väga külm. Järvedes soojenes vesi juuni keskelt. Ning Põlvamaal Leevis sebralaagris lustisid lapsed vees lõdisebata.

maandmed kokku löid, selgus, et sademeid oli Eestis keskmiselt kasi-navõitu: 44 mm tavalise 57 mm asemel. Vihma tuli palju vaid Tartu- ja Võrumaal (80–93 mm), kõige kuivem oli saartel ja rannikul (Ristnas 20, Tallinnas ja Sõrves 26 mm).

Hoopis märkimisväärses on esimese suvekuu jahedus. Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks rehkendati 13,3°, mis on pikaajalisest keskmisest ehk normist üle kraadi madalam. Suvepealinnas oli kõige soojem (14,4°), märksa jahedam Pandivere mail.

Oleme juba harjuma hakanud soojaga: rekordiliselt palav juuni oli ju üpris hiljuti – 1999. a, mil Eesti keskmine näitaja oli 18,1° (Tartus 19,2°).

Harjumatult külm oli tänava kuu teine kümpäevak – Tartust tervelt kolm kraadi jahedam tavalisest. Järjekordne näide, kui riskantne on meie maal korraldada vabaõhuetendusi.

Meenutagem aega kolm aastat tagasi, kui Senegali pillimehed pidid Tartu lauluväljakul elu eest trumme taguma, et sooja saada.

Nüüd olid samas paigas külmaga kimpus egiptlased ning nuubialased. Ja Aida mees Radames oli lisaks poolpaljas!

Kui Tartus oli hilisõhtuil 10–13 kraadi sooja ning lisaks puhus veel jahutav tuul, siis Kairos mõõdeti noil päevil 37, õil aga 23 kuumapügalat. Muide, Egiptuse pealinnas pole veel kunagi õhutemperatuur langenud alla nulli. Mõni ime, et vaaraosipelgate vastu aitab kõige paremini pakane.

Tartus on viimase poole sajandi

Praadiva päikese all. Juuli keskpaigast alates näitas Eestimaa suvi vaid kuuma ja ülikuumu palet. Pruuniks saamiseks ei olnud vaja kuhugi sõita.

jooksul juuni teine dekaad vaid viiel aastal tänavusest jahedam olnud, viimati 1982. aastal.

Mitmes paigas esines kuu keskel öökülma. Säherdused kevadilmad kestsid 15-ndast kuni jaanilaupäevani, siis saabus, nagu juba öeldud, jälle suvi.

Pilves ilm mõjus rusuvalt. Ilmselt päikesepaiste puudusest nõrkinud pätid purustasid Haapsalus päikesekella. Asjatult! Mis siis saab, kui suve teisel poolel on nii sooja kui päikest rohkem? Pealegi oli päikest näha peaaegu normi jagu, usu või mitte. Ultraviolettkiirguse indeks, mis iseloomustab kere pruunistumise (või kõrbemise) võimalusi, oli

kümmeakonnal päeval üle 6 (6,5 mõõdeti Tõraveres 20. kuupäeval).

2003. aasta juunikuul paistis silma ka tormide poolest, ja seda kogu maakera ulatuses. Nimelt möllasid Maa atmosfääris paljudel päevadel magnetnõrmed, põhjustades tugevaid häireid vähemalt raadiosides. Kui neid valgeid öid ei oleks, näinuks me arvatavasti põhjataevas värvikaid virmalisi.

Jaani- ehk kesksuvepäev oli põhjapoolkeral kuumim Sibi linnas Pakistanis (43,5°), Euroopas aga Sargassas Hispaanias 38 kraadiga. Lõunanabalased külmetasid samal ajal 72,3 miinuskraadi käes.

Jaanilaupäeval kiskus Hamburgi

lähedal tornaado 30 puud juurtega üles ning purustas kümme kond maja. See nähtus oli seotud nn külma frondiga. Mõne minuti jooksul langesisuhoos 28 kraadilt 18-ni, marutuule kiiruseks mõõdeti 40 m/s!

Kolmandal juunil sadas Moskvas veidi lund, Nebraska osariigis aga tekitasid võrkpalli-suurused rahe- "terad" katustesse tohutuid auke.

Juuli 2003

Juuli oli Eestimaal lõpuks see, kes meelitas kohale soojajataadi. Paljude meelest liigagi kauaks. Jahedavõitu juunikuul peletas rikkurid lõuna- maadele ja tekitas kodumaile jää-

nud puhkajais tuska: jälle üks kõle põhjamaine suvi... Supelrandades oli pilt nukker: kuu esimestel päevadel oli veesooja põhjarannikul vaid kümnekonna kraadi ümber, järvedes oli see tõusnud juba talu-tava 18 kraadini.

Juuli esimene kümnepäevak näitas Eesti kliima mitmekesisust: mandril oli normilähedaselt soe, kuid vihmane (Viljandis kallas 4. kuupäeval tõelist paduvihma – paari tunniga 50 mm, dekaadiga 126 mm), saartel oli aga terve kuu kuiv nagu mullu.

Juuli keskpaik oli juba harjumuspäraselt subtroopiline. Sel suvel oli Lääne-Nigula Eesti kuumim paik, kuu viimasel päeval mõõdeti seal ka suve maksimumtemperatuur: 33,3°.

11. juulil sai Eesti maailmakaardile, sest kusagil Euroopas ei sadanud rohkem kui Narva-Jõesuus: 58 mm! Ka Võrus valas sedavõrd, et rahvas hakkas Tamula järvelt nende elamise uputamist kartma. Veel päev kõva vihma, siis keerati taevakraanid koomale.

Juuli lõpukolmandik oli juba päris troopiline. Vaid lõunamaades on nii, et päeval tõuseb palavus 30 kraadini ja öösel ei lange alla 22, nagu oli see näiteks 29. juulil.

Kui meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis tehti kuust kokkuvõtteid, siis selgus, et riigi keskmine temperatuur (19,8°) oli pikajalisest keskmisest ehk normist kõrgem üle kolme kraadi. Palavaim paik oli suvepealinn (21°), jahedaim Jõhvi (19,2°). Keskmiselt sadas Eestis tava-

line kogus vihma – 75 mm, maakonniti olid erinevused aga väga suured: Viljandis 191, Narva-Jõesuus 115 mm, seega rohkem kui vaja. Saartel seevastu pritsis (moodne sõna!) ilmataat vett sama napilt nagu meedia värskeid uudiseid. Ristna sai kastetud vaid 12 mm jagu.

Ka välismaal polnud ilm alati kiita. Alžeeria oli maakera kuumim koht (49,2°), isegi 40 kõrbepoega sai kuumarabanduse. Hispaanias polnud palju jahedam (44,5°). Hoopis külm oli päris lõunas, poolusel mõõdeti korra isegi 74,1 pakasepügalat. Filipiine rappis supertai-fuun Imbudo (malai keeles 'lehter'), Lõuna-Hiina merel hulpis teine – Koni (korea keeles 'luik').

Poole sajandi tugevaim lumetorm möllas Uus-Meremaal, Baierimaal sadas 27. juulil sellist rahet, et teid tuli puhastada lumesahkade-ga.

August 2003

August on kuu, mis tahab ajalukku minna. "August, see igavene august. See kummalistest kummalisim kuu," leidis juba Voldemar Panso. Peaaegu tosin aastat tagasi püstitas lõikuskuu Eesti kuumarekordi (Võrus 35,6°), 2002. aastal aga kuu-varekordi, mida on raske ületada: ei ainsatki piiska Valga ilmajaamas!

2003. aasta august aga jääb kliimalukku kui kuu, mil riigi üks äär uppus, teine kõrbes.

Meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis kuust kokkuvõtteid tehhes selgus, et õhusoojuselt oli au-

gust tavalisest poole kraadi võrra soojem ehk keskel läbi 15,9°.

Saared olid samal ajal soojemad, Pandivere kõrgustik aga paari pügala võrra jahedam (Väike-Maarja 15,1°).

Saarlastele-hiidlastele, kes juba teist suve elavad kui poolkõrbes, tundus uskumatuna, et paarsada kilomeetrit ida pool meenutasid rukkiväljad riisipõlde. Tavaliselt kipuvad ajakirjanikud iga kõvemat sajuhoogu kutsuma padukaks, Jõhvi kandis tuli aga nüüd 5.–6. augustil maha tõesti paduvihma nime vääriline ports: 131 mm. Kuuga kogunes Jõhvi sademetekoguseks 267 mm, s.o 3,6 korda enam keskmisest augusti vihmaveest.

Kui paljudel suvedel toovad Venemaa kohal laiuvad kõrgrõhkkonnad Eestile kuuma kuiva suveilma, siis seekord jäi Peterburi kohale toppama tsüklon, mis mitu päeva muudkui kallas Kirde-Eestile vihma kaela.

Eesti keskmiseks sademetehulgaks rehkendati augustis 131 mm, mis teeb 170% normist. Raske nagu uskudagi, et aasta tagasi oli see vaid 17 mm.

Ei taiifuunid ega orkaanid tapnud seekord nii palju inimesi kui kuumalained. Uued kuumarekordid said nii Saksamaa (40,8°) kui ka Inglismaa (38,1°). Ainuuksi Prantsusmaal suri augustis palavuse tõttu üle 10 000 elaniku.

Maakera palavaim paik oli sõjalises mõttes Iraak meteoroloogilises mõttes aga teine islamiriik Alžeeria (49,4°). Kõige kõvem pakane pauskus endiselt lõunanaabal (–66,9°).

MAAILMAREKORD
EESTI REKORD
Õhutemperatuur (°C)

	Näit	Aeg	Koht	Näit	Aeg	Koht
Kõrgeim	57,8	13.09.1922	Azizija, Liibüa	35,6	11.08.1992	Võru
Madalaim	-89,2	21.07.1983	"Vostok", Antarktis	-43,5	17.01.1940	Jõgeva

Aasta keskmine õhutemperatuur (°C)

	Näit	Aeg	Koht	Näit	Aeg	Koht
Kõrgeim	34,4	1960–1966	Dallal, Etioopia	8,3	1975	Vilsandi
Madalaim	-57,8	1958	Suhtelise Ligipääsmatuse Poolus, Antarktis	1,6	1942	Jõgeva

Sademed (mm)

	Näit	Aeg	Koht	Näit	Aeg	Koht
Minutis	31,2	4.07.1956	Unionville, USA	3,6	23.07.1957	Tooma
Ööpäevas	1870	15.–16.03.1952	Cilaos, Réunion	148,0	4.07.1972	Metsküla (Saaremaa)
Kuus	9299	Juuli 1861	Cherrapunji, India	351,0	August 1987	Haanja
Aastas	26461	August 1860 – Juuli 1861	Cherrapunji, India	1158,0	1990	Nääri (Rapla)

Õhurõhk (milli-baarides)

Merepinna taandatult

Jaama kõrgusel

	Näit	Aeg	Koht	Näit	Aeg	Koht
Kõrgeim	1083,3	31.12.1968	Aqata, Krasnojarski krai, NSVL	1060,3	23.01.1907	Tallinn
Madalaim	870,0	12.10.1979	Taifuunis "Tip" Guami saare lähedal	936,0	16.12.1982	Väike-Maarja

Tuule kiirus (10–12 m maapinnast, m/s)

	Näit	Aeg	Koht	Näit	Aeg	Koht
Puhang	104	12.04.1934	Mount Washington, USA	48,0	27.10.1969	Ruhnu
10 min keskmine	101	12.04.1934	Mount Washington, USA	35,0	6.–7.08.1967	Põhja- ja Loode-Eesti
Kuu keskmine	24,9	Juuli 1913	Denisoni neem, Antarktis	11,9	Detsember 1898	Sõrve
Aasta keskmine	19,4	Aprill 1912 – veebruar 1913	Denisoni neem, Antarktis	7,9	1929	Pakri

Lume sügavus (m)

Suurim	11,5	9.05.1911	Tamarack, California, USA	0,97	1924	(dekaadi keskmine) Pagari (Virumaa)
--------	------	-----------	---------------------------	------	------	-------------------------------------

Rahetera

Suurim	1020 g	14.04.1986	Gopalganj, Bangladesh	7 cm	Mai 2000	Tartu- ja Jõgevamaa
--------	--------	------------	-----------------------	------	----------	---------------------

Päikesepaiste kestus (tundi)

Suurim	4300	Aasta keskmine (97% võimalikust)	Ida-Sahara	2226	1975	Vilsandi
					(50% võimalikust)	